

Nr 258.

Av herr **Gylfe m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition, nr 10, angående krigstidstillägg och krigstidshjälp under år 1918 åt befattningshavare i statens tjänst.*

I propositionen nr 10 vid innevarande års riksdag hemställer Kungl. Maj:t om krigstidstillägg och krigstidshjälp för befattningshavare i statens tjänst.

Vid utformandet av detta förslag har beträffs en medelväg mellan principen om fixa belopp och principen om procentuellt tillägg, enär man sökt tillgodose båda dessa. Sålunda föreslås i § 1 dels en för alla lika gällande »grundplåt» av 200 kronor, dels ett ytterligare tillägg av 30 procent å vissa kontanta avlöningsförmåner. Utan att i fall som här föreligga godkänna principen om procentuellt tillägg, måste vidgås att den form förslaget innefattar i åtskillig grad bör mildra i övrigt bestämda och berättigade anmärkningar däremot. Dock synas vissa förändringar påkallade så väl med hänsyn till de verkliga tilläggsbeloppen som med hänsyn till tilläggets proportioner de olika avlöningsbeloppen emellan.

§ 1.

Som den i propositionen inryckta tabellen utvisar (sid. 31) skulle enligt förslaget en befattningshavare med 1,000 kronors avlöning komma ett tillägg av 500 kronor = 50 procent, under det att en befattningshavare med 4,000 kronor erhöles 1,400 kronor = 35 procent. Minskningen i procenttalet uppåt mellan dessa avlöningssummor utgör således 15 procent. Alldenstund det här ju icke gäller att fullt kompensera dyrtiden för alla utan endast att i viss mån bisträcka under dyrtidstrycket, synes det oss som om den som lever vid en avlöningsgräns av 1,000 kronor borde jämfört med den vid 4,000 kronors avlöning ännu kraftigare stödjas än vad som här föreslagits.

Bihang till riksdagens protokoll 1918. 4 saml. 102 häft. (Nr 258.)

1

Likaså torde mot de föreslagna beloppen med skäl erinringar kunna göras. I propositionen meddelas att redan i november föregående år visade den officiella statistiken på en stegring av levnadsomkostnaderna med minst 72 procent. Det är ju allom bekant att sedan dess betydande stegringar ägt rum tills dato, och ingen lär väl kunna förvänta annat än att stegringen under den tid som här avses tyvärr kommer att ytterligare fortgå. Och förvisso kommer ett medeltal av prislägets höjning under innevarande år att ligga mycket över det procenttal som i propositionen ansetts som verkligt vid dåvarande tidpunkt.

Därtill kommer en annan obestriddig faktor och det är, att en hel del av de maximipris den officiella statistiken anser sig ha rätt räkna med väl finnas i teorien men i många fall icke i verkligheten för så vitt vad som nödtorftigt fordras för livets uppehälle skall kunna erhållas. Detta är ett sorgligt men icke desto mindre verkligt förhållande.

Av dessa skäl ter sig för den som redan före krisen levde vid existensminimum svårigheterna så pass stora, att både mänsklig hänsyn och klokhet bjuda kraftigast möjliga hjälp.

En ytterst påkallad, synnerligen rimlig och därtill resonligt verkande förbättring synes vara, om den föreslagna grundplåten förhöjes från 200 till 400 kronor. Härigenom ernås, att tillägget för t. ex. en befattningshavare med 1,000 kronors avlöning höjes från 500 till 700 kronor d. v. s. från 50 till 70 procent eller till inemot det procenttal, som angavs för prisförhöjningen redan i november 1917. För befattningshavare med 4,000 kronors avlöning höjes tillägget från 1,400 till 1,600 kronor d. v. s. från 35 till 40 procent. Skillnaden i procenttal de båda befattningshavarna emellan blir således ökad, nämligen till 35 i stället för som ovan anförts 15 procent, vilken förändring vi finna fullt motiverad.

Med det föreslagna maximibeloppets bibehållande vid 1,700 kronor, verkar icke den föreslagna förändringen för befattningshavare med lön över 4,330 kronor, då maximum redan uppnås, ett maximum som enligt propositionen uppnås först vid 5,000 kronors avlöning.

En till synes berättigad invändning torde göras, att genom den föreslagna ändringen de befattningshavare som ligga under en avlöningsgräns av 1,000 kronor procentuellt sett allt för rikligt tillgodoses. Härvid bör då först bemärkas, att även propositionen fastän i mindre grad till följd av det lägre beloppet syftar till att i viss mån bereda ett minimibelopp, oavsett huru detta ställer sig i proportion

till befattningshavarens avlöning. Vårt förslag innefattar samma tanke, ehuru detta framträder något starkare till följd av den större summan. Vad vi här huvudsakligast syfta till är nämligen att tillförsäkra de lägst avlönade och följaktligen sämst bärkraftiga så stort tillskott, att dyrtidstrycket kan uthärdas även om detta tillskott skulle te sig avsevärt högt sett mot de små avlöningarna. Därtill kommer ju att där ovan antydda anmärkning kan ifrågakomma, gäller det de *allra lägst* avlönade, där ju behovet obestriddligen är störst. Och först vid ett avlöningsbelopp så lågt som vid 570 kronor uppgår tillägget till 100 procent, d. v. s. till det belopp som prisstegringen i verkligheten redan nu torde närma sig. När i övrigt i propositionen avskiljes från erhållande av grundplåt de kategorier befattningshavare, som åtnjuta innaturaförmåner i någon större utsträckning, nämligen arméns och marinens manskap, och med den begränsning som i § 1 mom. 2 innefattas, torde praktiskt taget knappast någon befattningshavare finnas med så liten lön, att det procentuella tillägget blir oformligt stort. Skulle likväl vid närmare omprövning så befinnas påkallat, kunde ju — liksom i fjolårets bestämmelser — stipuleras, att tillägget icke finge överstiga en viss procent av de till beräkning liggande avlöningsförmånerna, vilken procent i detta fall icke borde understiga 100. I enlighet härmed påyrkas i § 1 mom. 2 ändringar i ovan angiven riktning.

Angående beklädnadsersättnings inberäkning i de belopp, varpå krigstidstillägg skall räknas, må erinras hurusom vid statens järnvägar dylik ersättning utgår enligt av kungl. järnvägsstyrelsen fastställt beklädnadsreglemente. Med anledning härav lär detta verks stora personal *icke* på grund av bestämmelserna i § 1 komma i åtnjutande av här ifrågasatt förmån. Så visade sig ock vara förhållandet under föregående år, ehuru motsatt uppfattning då gjorde sig gällande vid denna frågas behandling såväl inom vederbörande utskott som väl även inom riksdagen. Saken ordnades dock därigenom att kungl. järnvägsstyrelsen för det året höjde beklädnadsersättningen med belopp, som icke understeg vad tillägget skulle givit. För att icke det orimliga förhållandet må kunna befaras inträffa, att denna personal kommer att av formella skäl gå miste om tillägg å en avlöningsförmån, som redan i september i fjol undergått en värdeminskning av 110 procent, hemställes, att vederbörande utskott tager berörda omständighet i beaktande.

Bestämmelsen i propositionens § 4 har av skäl som anföres erhållit förändrad lydelse mot motsvarande bestämmelse i § 5 under

föregående år. Detta må vara berättigat, men därav följer bland annat den risken, att enär uttrycket »offentligt uppdrag» är tämligen obestämt en del befattningshavare kunna gå miste om tillägg i större utsträckning än som avses. Särskilt må här påpekas, att befattningshavare av skilda grader i stor utsträckning torde, med vederbörande styrelser medgivande och i det allmännas intresse, beretts tjänstledighet för att biträda i de statliga och kommunala krigstidsinstitutionerna för livsmedelsregleringen m. m. Huruvida dessa och liknande uppdrag rent juridiskt sett äro »offentliga» torde vara ovisst. Ett försvårande av den ändå nog så svåra rekryteringen, särskilt i de kommunala institutionerna, med dugligt folk under denna brydsamma tid genom att utsätta vederbörande befattningshavare för risken att gå miste om sitt krigstidstillägg, torde emellertid vara mindre välbetänkt, varför ifrågavarande paragraf synes kräva någon förändring eller något förtydligande, vilket därför påyrkas.

Ännu ett förtydligande torde i denna paragraf vara påkallat. Paragrafens formulering synes nämligen ge stöd för att all tjänstledighet av annan orsak än för offentligt uppdrag eller för sjukdom dels orsakar avdrag å befattningshavare tillkommande krigstidstillägg (det procentuella tillägget) dels, om ledigheten överstiger en månad från årets början, orsakar förlust av rätt till krigstidstillägg enligt § 1 mom. 2 (grundbeloppet).

Bestämmelsens andemening torde väl knappast vara, att befattningshavare, som åtnjuter tjänstledighet för sabbatsvila eller för honom enligt gällande avlöningsbestämmelser eller anställningsvillkor tillkommande semester eller ferier, eller för fullgörande av värnplikt eller annan militär tjänstgöring, därför bör vidkännas någon minskning i här avsedda förmåner. Visserligen finnes i § 1 mom. 2 inryckt att semester och ferier icke skola frånräknas, när det gäller att konstatera den dagliga arbetstiden, men detta stadgande lär icke förslå att täcka den brist som vi förmena förefinnes i § 4, varför vi påyrka ett förtydligande även i detta fall.

§ 5. I enlighet med vårt ändringsyrkande i § 1 om grundbeloppets höjande till 400 kronor påkallas även i § 5 en ändring av siffran 200 till 400.

§ 7. I fråga om § 7 må erinras, att de olägenheter man genom motiveringen i första särskilda utskottets betänkande berörande samma sak vid fjolårets riksdag sökte förebygga icke därigenom undanröjdes. Vissa svårigheter lära nämligen vid en del verk förekommit för per-

sonalen att utfå vad riksdagen åt dem avsett. Nödvändigt torde därför vara att finna en bestämdare formulering än den propositionen innebär. Den nedan anförda torde i viss mån fylla detta krav.

Beträffande § 9 innefattande bestämmelser om krigstidshjälp påyrkas sådant tillägg, att krigstidshjälp utgår även för befattningshavares *husföreståndarinna*. Det är nämligen påtagligt, att i de allra flesta fall behovet av hjälp är större, när omvårdnaden om hemmet handhaves av annan än hustrun. Särskilt framträder detta där minderåriga barn finnas. Den i propositionen föreslagna bestämmelsen, lika lydande under fjolåret, har också väckt berättigad sorg och misstämning i mångt hem som då drabbades därav. Rättskänslan synes nu bjuda en ändring. Så vitt vi känna ha i alla privata företag, där krigstidshjälp enligt här i övrigt följda principer utgår, den av oss påyrkade bestämmelsen tillämpats.

Även ett annat fullt berättigat krav torde kunna resas i samband härmed. I under fjolåret gällande bestämmelser liksom i propositionen utgår man ifrån, att för barnens vidkommande en viss ålder, 15 år, enbart skall vara avgörande för rätten att utbekomma krigstidshjälp. Egentliga syftet med krigstidshjälp för barn är väl dock att tillförsäkra stöd åt den försörjare, vars barn av oöverbanneliga orsaker äro förhindrade bidraga till sin försörjning. Uppenbart är då att barn, behäftade med kroppslig eller andlig sjukdom eller vanförhet till den grad att de icke kunna bidraga till sin försörjning, även om de uppnått den stipulerade åldersgränsen, utgöra en lika stor, om icke oftast större börda för försörjaren än friska och färdiga barn *under* denna åldersgräns. Med hänsyn härtill synes jämväl berättigat, att krigstidshjälp utgår även för barn över den fixerade åldersgränsen i de fall, där för barnets vidkommande konstateras bestående oförmåga att bidraga till sin försörjning.

I likhet med vad som i motion i andra kammaren nr 366 vid fjolårets riksdag framhölls, anse vi även starka skäl tala för att den för barnen angivna åldersgränsen höjes från 15 till 18 år. Vi erinra även om att i gällande bestämmelser för auktoriserade änke- och pupillkassor 18 år är den gräns, intill vilken barnpension utgår. 1915 års riksdag fastslog även samma åldersgräns vid sitt beslut om tillfällig löneförbättring åt vissa folk- och småskollärare med försörjningsplikt mot barn.

I paragrafens tredje stycke bestämmes, att icke-ordinarie befattningshavare för erhållande av krigstidshjälp skall omedelbart före den 1 januari 1918 innehaft stadigvarande anställning vid någon stats-

institution under minst ett år. Detta vill med andra ord säga, att befattningshavaren skall innehaft dylik anställning under minst hela år 1917. Nu är ju förhållandet så vid en del verk, att befattningshavare kan inneha anställning med daglig arbetstid lika som ordinarie ett flertal år utan att formellt betraktas som stadigvarande anställd, detta beroende på de olika verkens anställningsbestämmelser. Härav framgår att ett flertal befattningshavare, som under 1917 blivit formellt överflyttade från s. k. tillfällig till stadigvarande anställning, därigenom att denna formella överflyttning måhända skett någon dag inpå det gångna året, härigenom gå förlustiga sin krigstidshjälp för år 1918. En befattningshavare, som exempelvis blev antagen i sådan stadigvarande anställning den 1 februari 1917, kan först år 1919 bli berättigad till krigstidshjälp för den händelse sådan för det året beslutas. Detta finna vi onödigt hårt. Därigenom att en befattningshavare senast den 1 januari innevarande år innehar sådan stadigvarande anställning som i paragrafen omförmäles, torde med skäl kunna anses, att hans skyldigheter mot verket och verkets mot honom äro så stabiliserade, att här omhandlade förmåner böra tillkomma honom. Vi hemställa därför, att berörda bestämmelse ur paragrafen utgår.

§ 10. I enlighet med den förändring som nedan föreslås i § 11 följer även en förändring av § 10 mom. 1 av siffran 4,000 till 5,000.

Men dessutom anse vi, att det i samma paragraf mom. 2 stipulerade beloppet 600 kronor borde höjas till 1,000 kronor. Någon annan motivering härtill än den, att krigstidshjälp till följd av den nu så ofantligt mycket högre prisstegringen mot i fjol kräves även vid högre inkomst, oavsett om denna tillförts av mannen, torde vara överflödig.

§ 11. De i § 11 föreslagna beloppen hava i förhållande till motsvarande bestämmelser år 1917 förhöjts med 50 procent liksom även inkomstmaximum höjts från 3,000 till 4,000 kronor. Detta anse vi som ett steg i rätt riktning. Sett gent emot tidsförhållandena är det dock näppeligen tillfredsställande. Dessa tidsförhållanden ha i propositionen ansetts motivera en fördubbling av fjolårets krigstidstillägg samt därutöver ett ytterligare tillskott av 200 kronor. Oss synas samma skäl talande nog för en förhöjning även av krigstidshjälpen till dubbelt mot i fjol. Ävenså torde en ytterligare höjning av inkomstgränsen upp till 5,000 kronor av åtskilliga skäl anses motiverad. Ty vid ett inkomstbelopp, icke högre än sistnämnda, är i dessa tider påvilande försörjningsplikt nog så kännbar. Och genom en uppåt fallande skala, sådan

den av oss föreslås, blir ju tillskottet icke heller så avsevärt stort. För befattningshavare som därtill erhålla den s. k. grundplåten av 400 kronor inträffar ju dessutom i många fall genom bestämmelsen i § 14 maximum 1,700 kronor innan 5,000 kronorsstrecket uppnås. Vi hemställa därför om förändring i berört avseende.

Likaså synes begränsningen av antalet barn, för vilka krigstids-hjälp må utbekommas, sakna verkligt bärande skäl. Givet är, att ju större antal till försörjningsbidrag oförmögna barn en familjeförsörjare får tillgodose, desto större blir bördan. Att t. ex. inskränka bidraget till 5 stycken barn av 8 eller 10 oförsörjda, kan sålunda knappast vara konsekvent. Vid bestämmande av krigstidshjälp åt personalen vid landets enskilda järnvägar har också i detta stycke av oss anförda synpunkter ansetts avgörande, varför dylik begränsning där icke införts. Paragrafens förändring påyrkas därför i enlighet därmed.

§ 13 anse vi av skäl som i fråga om § 4 anförts böra omformuleras, så att det även tydligt framgår, att icke vare sig tjänstledighet för andra särskilda uppdrag i det allmännas tjänst eller för åtnjutande av semester eller ferier eller för inkallelse till militär tjänstgöring orsakar förlust av rätt till krigstidshjälp.

§ 13.

I anslutning till vårt yrkande i § 9 angående slopande av kravet på att en icke ordinarie befattningshavare för åtnjutande av krigstids-hjälp skolat innehava stadigvarande anställning jämväl under hela år 1917, bör andra stycket i § 13, vilket avser förhållanden under nämnda år, strykas. Och om nämnda krav på anställning under minst 1 år omedelbart före den 1 januari 1918 skulle kvarstå, anse vi, att föreskriften att längre tids sjukdom under det gångna året än sex månader förtager rätten till krigstidshjälp bör utgå. I vid 1916 års riksdag föreliggande förslag till krigstidshjälp fanns i motsvarande paragraf inryckt en bestämmelse, att sjukdom utöver *en* månad diskvalificerade för erhållande av krigstidshjälp. På framställt förslag i motion II: 312 om bestämmelsens borttagande tillmötesgick riksdagen så långt, att tiden utsträcktes till sex månader. Vi hålla alltfört före att så snart en befattningshavare innehar *stadigvarande* anställning, även om han icke är anställd på ordinarie stat, bör han för sin familjs underhåll bekomma krigstidshjälp, oavsett om iråkad längre tids sjukdom hindrat från fullgörande av hans tjänsteplikt. Snarare synes långvarig sjukdom som en större orsak än kortare tids sjukdom eller ingen sjukdom alls vara skäl till hjälp åt familjen. Som i nämnda motion framhålles ha också en del arbetsgivare sett saken så. Stöd åt detta krav synes

även fjolårets beslut giva, varigenom tjänstehavares fränfalle innan krigstidshjälp utfaller icke berövar familjen den avsedda hjälpen.

De kostnadsökningar, som av oss påyrkade ändringar betinga, ha vi i avsaknad av material icke kunnat angiva, men torde utan allt för stora olägenheter genom vederbörande utskotts försorg en liknande approximativ beräkning, som ju måste ligga till grund för propositionens anslagsäskande i övrigt, kunna verkställas över denna ökning.

Som en sammanfattning av vad vi i anslutning till ovan anförda motivering påyrka hemställas,

att riksdagen med anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 10, måtte godkänna följande förändrade allmänna grunder för krigstidstilläggs och krigstidshjälps utgående:

A. *Krigstidstillägg till befattningshavare, vilkas avlöning blivit av Konung och riksdag till siffran bestämd eller eljest utgår efter av riksdagen prövade grunder.*

§ 1.

Kungl. Maj:ts förslag med den ändring att i mom. 2 sista stycket siffran 200 utbytes mot 400.

§§ 2 och 3.

Kungl. Maj:ts förslag oförändrat.

§ 4.

Befattningshavare som är tjänstledig för offentligt uppdrag, för annat särskilt uppdrag i det allmännas tjänst, för militär tjänstgöring, för åtnjutande av semester och ferier eller för sjukdom skall — — — — — krigstidstillägg.

Befattningshavare, — — — — — mom. 2.

§ 5.

Kungl. Maj:ts förslag med den ändring att siffran 200 utbytes mot 400.

B. *Krigstidstillägg åt andra befattningshavare.*

§ 6.

Kungl. Maj:ts förslag oförändrat.

§ 7.

Till andra befattningshavare i statens tjänst *skall*, med nedan i §§ 8, 14, 15, 16 och 17 angivna begränsningar och undantag, den myndighet, som äger bestämma befattningshavarnas avlöning, lämna krigstidstillägg, därest och i den mån myndigheten, med hänsyn till efter ingången av augusti månad 1914 såsom dyrtidstillägg beviljad avlöningsförhöjning *finner*, att denna avlöningsförhöjning *icke* under året motsvarar det belopp, som eljest skolat såsom krigstidstillägg tillkomma befattningshavaren; och må — — — — —

bestämmelserna utgå.

§ 8.

Kungl. Maj:ts förslag oförändrat.

C. *Krigtidshjälpen.*

§ 9.

Krigtidshjälp, beräknad dels för befattningshavares hustru, om han vid årets ingång var gift, eller för husföreståndarinna, dels för barn under 18 års ålder, dels *också* för barn över nämnda ålder som enligt läkares intyg till följd av bestående andlig eller kroppslig sjukdom eller vanförhet vore oförmögna att bidra till sitt uppehälle och vilka han vid samma tidpunkt underhöll, utgår med — — — — — förbehåll, till befattningshavare — — — — — mom. 2; samt till sådana i statens tjänst anställda icke ordinarie

befattningshavare, arméns och marinens manskap inbegripet, som den 1 januari 1918 innehade stadigvarande anställning med — — — — —

— — — — — stadgat.

§ 10.

Kungl. Maj:ts förslag med den förändring att i mom. 1 siffran 4,000 utbytes mot 5,000 och i mom. 2 att siffran 600 utbytes mot 1,000.

§ 11.

Kungl. Maj:ts förslag med den förändring nedanstående tabell utvisar:

Det beräknade belopp, för vilket befattningshavaren under år 1918 har att erlägga skatt enligt förordningen om inkomst- och förmögenhetsskatt (äktas makars taxeringar sammanräknade)	Krigstidshjälp åt befattningshavare	
	för hustru eller husföreståndarinna	för barn
	K r o n o r	
Högst 1,000 kronor	200	100
Från 1,000 till och med 2,000 kronor.....	160	80
» 2,000 » » » 3,000 »	120	60
» 3,000 » » » 4,000 »	90	45
» 4,000 » » » 5,000 »	60	30

§ 12.

Kungl. Maj:ts förslag oförändrat.

§ 13.

Befattningshavare må icke på grund av tjänstledighet för offentligt uppdrag, *för annat särskilt uppdrag i det allmännas tjänst, för åtnjutande av semester och ferier, för sjukdom* eller för inkallelse till militär tjänstgöring förlora rätten till krigstidshjälp.

Gemensamma bestämmelser.

§§ 14, 15, 16, 17, 18, 19 och 20.

Kungl. Maj:ts förslag oförändrade.

Stockholm den 2 februari 1918.

Axel Gylfe.

Wilhelm Björck.

Helge Bäcklund.

Anders Anderson
i Rästök.

Ernst Lindley.

Henning Leo.

A. L. Johansson.

Erik Fast.

Ernst Andersson
i Stockholm.

Axel Sterne.
